

Vnmes

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve
Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
Scholarly Annual of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Vnmes

Limes – 2014

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute*

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ім. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2014

Том І

Ужгород
Видавництво В. Падяка
2014

УДК 001.89
ББК 72.4
L74

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
(протокол № 4 від 25 листопада 2014 року)*

„LIMES” засновано у 2014 році та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці II

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія KB №20762-10562P від 08.05.2014 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Йосип Сікура, доктор біологічних наук, професор, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II
(головний редактор);

Іштван Керестень, кандидат педагогічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці II;

Роберт Бачо, кандидат економічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці II;

Ернест Іванчо, кандидат медичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці II.

Відповідальний за випуск:

Ільдико Орос, кандидат педагогічних наук, президент ЗУІ ім. Ф. Ракоці II.

L74 LIMES : наук. вісн. Закарпат. угор. ін-ту ім. Ф. Ракоці II = A. P. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve / М-во освіти і науки України, Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці II = Ukrajna oktatási és tudományos minisztériuma, Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola ; редкол. : Й. Сікура (голов. ред.) = szerkesztés: dr. Szikura J. (főszerkesztő) [та ін.]. – Ужгород : Вид-во В. Падяка = Ungvár : V. Pagyak Kiadója, 2014. – Том I = I. évfolyam. – 228 с. : іл. + табл. + діаграми. – Текст угор., укр. та англ. мовами.

ISBN 978-966-387-090-8

У «Limes» публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II, а також дослідження українських та іноземних вчених угорською, українською та англійською мовами. Видання вміщує праці з біології, географії, інформатики, літератури, хімії, економіки, мовознавства, історії та туризму.

УДК 001.89
ББК 72.7

ISBN 978-966-387-090-8

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

**A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve**

2014

I. évfolyam

Ungvár
V. Pagyak Kiadója
2014

*Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2014.11.25., 4. számú jegyzőkönyv).*

A „LIMES” 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg.

**Nyomatott tömegtájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat
2014.05.08-án.**

SZERKESZTÉS:

dr. **Szikura József**, a biológiai tudományok kandidátusa, professzor, II. RFKMF;
dr. **Keresztény István**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Bacsó Róbert**, a közgazdasági tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Ivancsó Ernő**, az orvostudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. **Orosz Ildikó**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, elnök, II. RFKMF.

A *LIMES* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. Jelen kötet a biológia, földrajz, informatika, irodalom, kémia, közgazdaságtan, nyelvészet, történelem és a turizmus tudományágainak különböző területeit öleli fel.

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

TARTALOM

	
M. С. ДНІСТРЯНСЬКИЙ: <i>Суспільно-географічне макрорайонування України: нові методологічні підходи і пропозиції</i>	11
BACSÓ RÓBERT – PALLAY KATALIN: <i>Az ukrán és magyar államadósság jelenlegi állapota és hatása a nemzetgazdaságra: komparatív összehasonlítás a gazdasági válság tükrében</i>	21
FENYVES VERONIKA: <i>Likviditási helyzet vizsgálata havi adatok alapján</i>	31
	
INÁNTSY-PAP ÁGNES: <i>A hátrányos szociokulturális környezet, a motiváció és a sikeres nyelvelsajátítás összefüggéseinek vizsgálata</i>	39
RÉKA SÜTŐ: <i>The Language Repertoire of Transcarpathian Hungarian Teenagers</i>	45
TÓTH ENIKŐ: <i>A magyar nyelv megjelenése Badaló és Halábor nyelvi tájképében</i>	57
CSÉKE KATALIN: <i>A nákozás mint nyelvjárási jelenség szociolingvisztikai vizsgálata (egy elemzés tükrében)</i>	65
SEBASTYÉN ZSOLT: <i>Egy sajátos ungi névcsalád: Pásztély</i>	75
ЛІВРИЦ К. Е.: <i>Запозичення слів французького походження в угорську мову</i>	81
	
GÖNCZY SÁNDOR – ÉSIK ZSUZSANNA: <i>Közetgenetikai egységek kialakításának lehetőségei klaszteranalízissel egy kárpátaljai vulkáni terület példáján</i>	87
VINCE TÍMEA – CSOMA ZOLTÁN – SZABÓ GYÖRGY: <i>Beregszász talajainak állapota. A talajok fizikai-kémiai tulajdonságai és módosulásuk a használat függvényében</i>	97
VARGA ANDREA: <i>Beregszász léghőmérsékletének változása 1947–2013 között</i>	103
SZANYI SZABOLCS – KATONA KRISZTIÁN – RÁCZ ISTVÁN ANDRÁS: <i>Natura 2000-es jelzőfajok monitorozása a Beregi-sík kárpátaljai részén</i>	111
BERNÁT NIKOLETT: <i>Szernye felszíni és kútvizének biológiai vizsgálata</i>	119
	
TÖRZSÖK ANDRÁS – GYURICZA LÁSZLÓ: <i>Private Initiatives in the service of the animation of tourism in Keszthely, the capital of Lake Balaton</i>	133
MINORICS, TÜNDE – GONDA, TIBOR: <i>The use of our gastro-cultural heritage in tourism</i>	147
BERGHAUER SÁNDOR: <i>A Munkácsi járás természeti adottságainak idegenforgalmi szempontú kvantitatív értékelése</i>	153

SÜTŐ KRISZTINA: <i>Életmód, életvitel, egészségmegőrzés Beregszász vonzaskörzetében</i>	167
	
OROSZ JÚLIA: <i>A nőtörténet mint a történetírás új irányzata</i>	181
	
JANCSI SZABINA: <i>A Forrás Irodalmi Stúdió története és a kárpátaljai magyar polgárjogi mozgalomra gyakorolt hatása</i>	189
	
SZIMKOVICS TAMÁS: <i>Perl AJAX MySQL használata dinamikus weblapoknál</i>	195
	
KOMONYI ÉVA – LÉTAI BÉLA: <i>A kémiatanárok eredményességét befolyásoló tényezők Kárpátalja magyar nyelvű iskoláiban egy felmérés tükrében</i>	205
	
RECENZIO: <i>Intelligens háló...</i>	219
	
ESEMÉNYNAPTÁR	223

Intelligens háló...

A COLLEGIUM TALENTUM FIATAL KÁRPÁT-MEDENCEI KUTATÓINAK

A MUNKÁIBÓL ÖSSZEÁLLÍTOTT KÖTETRŐL

Beszédes címet választottak a külföldi magyar tehetségek támogatására alapított Collegium Talentum fiatal kutatóinak az írásaiból összeállított könyv szerkesztői, B. Varga Judit és Sebes Katalin a tanulmánykötetük élére. Az *Intelligens háló* – Beretka Sándor újvidéki mechatronikai mérnök tanulmányából átvéve – a címlapra kiemelve többletjelentést nyer: a tatabányai és budapesti kettős székhelyű kollégium vezetőinek azt a törekvését mutatja, hogy a különféle tudományterületeket képviselő határon túli magyar posztgraduális vagy PhD-fokozattal rendelkező hallgatók a közös képzéseik során az interdiszciplináris, például tudománykommunikációs, tárgyalási vagy tudománymarketing ismeretek elsajátítása mellett a friss személyes kapcsolataik révén, határokon átívelő intellektuális hálózatot hozzanak létre. Ily módon a magyar nyelvű tudományosság fenntartását, folytonosságát segíthetik a szomszéd országok magyarlakta területein.

Az Előszóban Kandikó József elnök is ezt az értelmiségi hálózati szerepet emeli ki. Felidézi, hogy a hallgatók szigorú pályázati és felvételi eljárás sikeres teljesítése révén juthattak ahhoz a kiemelkedő lehetőséghez, amit a Collegium Talentum anyagi és szakmai támogatásként adott számukra. A szakmai támogatás legfontosabb eleme – a már említett közös háromnapos képzési alkalmak mellett – a tutori rendszer. A tutorok kiválasztása elsősorban a felvételt nyert hallgatók döntésén múlik. A Collegium Talentum szakemberei azt ajánlják nekik, hogy ne a doktori témájuk témavezetőjét nevezzék meg, mert így több tapasztalat-

hoz, kapcsolathoz jutnak. A tutor személyéről a témavezetővel konzultálnak, s a kritérium az, hogy a leendő tanácsadónak tudományos fokozattal és legalább 10 éves szakmai múlttal kell rendelkeznie. Az nem kikötés, hogy csak határon túli lehet, érkezhet az anyaországból is. A jelenlegi tutorok egyharmada magyarországi, a debreceni, a szegedi és a pécsi egyetemokről, az ELTE-ről, vagy éppen a PPKE-ről.

Kandikó József a tanulmányok gyűjteményét gyümölcskosárhoz hasonlítja – érdemes tehát szemügyre venni, hogy mennyire érett, színes és gazdag az a termés, amelyet az olvasóknak kínál.

Ha már a címadásnál említettem Beretka Sándor tanulmányát, érdemes a kötettel való ismerkedést ezzel az írással, a kötet egyik legizgalmasabb kutatási összefoglalójával kezdeni. Az elemzés a XXI. században az elektromos hálózatokat tervező mérnökök előtt álló feladatokat, kihívásokat veszi számításba. A követelmények közül kiemelten foglalkozik a környezettudatosság és a környezetvédelem szempontjaival. A cél, hogy az a fogyasztó fizessen magasabb árat a felhasznált elektromos áramért, aki csúcsidőben, csúcsterhelésnél használja a rendszert. A megoldást pedig az egyazon hálózatra kapcsolt valamennyi elem felügyeletét, távirányítását és koordinációját végző Smart Grid rendszer minél hatékonyabb alkalmazásában látja. A szerző szemléletesen és alaposan mutatja be, hogy mekkora informatikai és mérnöki tudás-hátteret feltételez egy 200 ezer lakosú város intelligens elektromos hálózatának az

óránkénti leolvasásával kapott 30 millió vilányóra-leolvasási adat feldolgozása. Beretka Sándor kutatása az ilyen feladatok szoftverhátterének a megteremtését tűzik ki célul.

A tanulmánykötet szerkezetileg két nagy egységből áll: az első részben a társadalomtudományi, főként klasszikus bölcsészettudományi írások kaptak helyet, míg a második nagy egységben többségben vannak a műszaki és természettudományi témájú tanulmányok, néhány határterületi kutatást is ide sorolva.

Az első rész egy figyelemfelkeltő témaválasztású néprajzi tanulmánnyal kezdődik. Salló Szilárd székelyudvarhelyi etnográfus-antropológus egy borospataki kenőasszony gyógyító tevékenységét ismerteti. A leírás látszólag esettanulmány, valójában azonban több egyedi portrénál: az egyéniségkutatás módszerét alkalmazó, általános érvényű elemzés, amely nem elsősorban a kenőasszony orvosi tudását veszi számba, hanem főként azt, hogy az elődöktől örökölt és máig alkalmazott tudást miként állítja egy közösség szolgálatába, kvázi szolgáltatásként, s hogy miként éli meg tevékenységét társadalmi szerepként a borospataki közösségben. Nemes István tusnádi történész doktorandusz reformkori egyháztörténeti tanulmányában fontos elem a „josefinizmus” fogalmának meghatározása, a korszakhatár kijelölése a sajátos státuszú Erdély vonatkozásában, valamint az egyháztörténet hálózatelméleti szempontú megközelítése. A nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen doktorált Brutovszky Gabriella –néhol csak vázlatpontokban megfogalmazott – következtetései a közismert *Csínom Palkó, Csínom Jankó* című kurucdal előzményeihez és értelmezéséhez szolgálnak adalékokat, jó példát mutatva egyebek mellett arra, hogy miként kerültek át motívumok az ismert szerzőjű versekből a közköltészet vagy a népköltészet kincses tárába. Számel Petra nyitrai kultúrakutató Márai Sándor *Eszter hagyatéka* című kisregényének elemzése tartalmi és stilisztikai mellett fontos befogadástörténeti adatokkal is szolgál, középpontba

állítva a nemzetközi olvasóközönség előtt nagy – a hazainál jóval nagyobb! – becsben tartott kisregény filmes adaptációját. A nyitrai befogadás-elméleti iskola másik képviselője, Szabó Réka rendkívül újszerű és bátor elemzési szempontot választott Hrabal-elemzése központi gondolatául: a megírt, kidolgozott, de le nem forgatott Hrabal-forgatókönyvek adaptációs megközelítéseit vizsgálta szisztematikusan, friss látásmóddal. A bölcsészeti tárgyú elemzések gyűjteményének egyik nagy erénye, hogy szép számban reflektálnak a jelen idejű társadalmi és művészeti jelenségekre, folyamatokra és trendekre. Ezek közé sorolható az újvidéki hungarológus, Oláh Tamás tanulmánya, amely az egészen kortárs vajdasági színjátszás posztdramatikus kísérleteit mutatja be, az elméleti alapozás után két konkrét előadás vizsgálatával. A tanulmány kapcsán fontos probléma a színpadi-dramaturgiai mellett a nyelvi progresszió kérdése egy kisebbségi kulturális környezetben. Szintén a kisebbségi anyanyelvhasználat kérdése kerül a középpontba, csak más, oktatáspolitikai és oktatásméleti megközelítésben Biász Boglárka munkájában. A pozsonyi nyelvész doktorandusz a felvidéki magyar anyanyelvoktatásban előforduló nyelvi ideológiákat térképezi fel, s arra a következtetésre jut, hogy nem alakítható ki egységes kép e tekintetben: iskolánként, sőt, tanáregyéniségenként változik, hogy ki milyen metanyelvi vonatkozásokat helyez a középpontba az anyanyelvi magyar tanórákon, pedig a tankönyvek és a tanórai diskurzusok meghatározóak a későbbi anyanyelvhasználat szempontjából. A manapság egyre hangsúlyosabbá váló metanyelv kutatása áll Vavrincsik Regina ungvári doktorandusz tanulmányának a középpontjában is, aki több mint hatvan angol nyelvű protestáns ígéhirdetést elemzett. A dolgozat legizgalmasabb része a nyelvi teljesítmény meglétének a vizsgálata, vagyis annak eldöntése, hogy egy beszédaktus okoz-e olyan változásokat a közlés címzettjének a viselkedésében vagy a beszélő körülményeiben, amelyeket a bizonyos állítás produkálása nélkül nem lehetne elérni. Szabó Katalin kézdivásárhelyi oktatáskutató

(a Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktorandusza) a romániai tankötelezettség alsó korhatárának, vagyis a nulladik évfolyamnak a bevezetését vizsgálja európai és amerikai adatokkal összevetve, s arra a következtetésre jut, hogy az érintett pedagógusokkal alapos képzés és felkészítés révén és során el lehet fogadtatni még a mélyreható oktatáspolitikai változásokat is. A kolozsvári

Nagy Réka az okos reklám stilisztikai, képi és retorikai eszköztáráról rántja le a leplet, bemutatva, hogy a korszerű hirdetés miként találja meg a célravezető középút a meggyőzés és a vásárlói vágyak felkeltése, a konkrét tények és a szimbólumok csábitó ereje között.

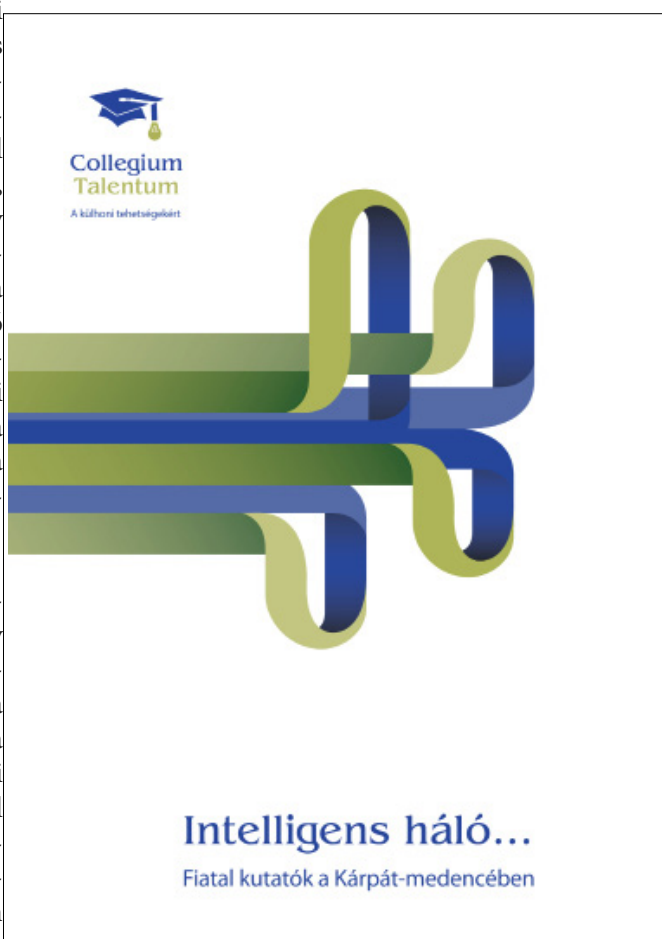
A tanulmánykötet második nagy egységét a kolozsvári Nagy Erika tanulmánya nyitja a matematikai módszerekkel történő hétköznapi optimalizálásról, amelyben megismerhetjük

az elméleti matematika „munkára fogását” például a fényképek zajszűrésénél – számítógépes programok segítségével. Az evolúciós algoritmusok állnak a szintén kolozsvári Gaskó Noémi játékelméleti tanulmányának a középpontjában. A rövid egyensúlypont-meghatározásból és numerikus példákból a szakértők megtudhatják, a laikus olvasók legfeljebb csak megsejthetik az egyensúly-meghatározó algoritmus fontosságát,

amelyre még a nemzetközi szakirodalomban is csak kevés példa akad. A Franciaországban doktoranduszhallgatóként tanuló kolozsvári Mészáros Alpár Richárd munkájában is fontos szerepet kap a matematikai, játékelméleti egyensúlypont-kutatás, nála azonban a Nash- vagy Stackelberg-egyensúlypontok inkább kiindulást jelentenek, hiszen míg ezek

véges számú játékos esetén alkalmazhatók, addig a tanulmány témájául szolgáló átlagtérjátékok végtelen számú játékosra írnak le lehetőségeket. Egy aktuális, a széles körű gyakorlati alkalmazásokra is kitekintő kémiai dolgozatot ad közre a kötetben Lovász Gábor ungvári doktorjelölt: alapos áttekintéséből megtudhatjuk, hogy a kalkogenid üvegszerű félvezetők olyan különleges tulajdonságokkal rendelkeznek, amelyek remekül használhatók az optikai kommu-

nikációs eszközökben. Márkus Pál fizikus doktorandusz Ungvárról négy objektum, a timin, az uracil, a szelén és a kén komplex hipocikloidális elektronspektrométeres vizsgálatát foglalta össze, amelyből hangsúlyos az elektronok energiavesztései spektrumainak a kimérése állandó maradék energiákkal. A kötet természettudományi és technikai munkákat felsorakoztató második részének ismeretterjesztő szakmai szempontból leginkább

kiérlelt alkotása a kolozsvári Tyukodi Botond *Depinning modellek alkalmazásai a statisztikus fizikában* című cikke. A rendszerdinamikai jelenségeket szemléletesen bemutató írásnak az illusztrációi is figyelemre méltóak, informatívak és ötletesek, Per Bak makacs kutyájától a vékonyréteg egyensúlyi alakját mutató „tintafoltig”. Szintén kitűnően szemlélteti a tőzsdeindexek dinamikájának a modellezését a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen végzett és most a frankfurti egyetemen doktorandusz udvarhelyszéki Sándor Bulcsú, aki a gazdaság és a fizika egymásra hatását írja le, közérthető példák alapján, de a szakmai mélységeket is alaposan feltárva. Az ungvári Demes Sándor egy kevéssé ismert kémia molekula, a kén-hexafluorid nemempirikus, tehát speciális szoftvercsomaggal végzett vizsgálatáról ír precízen, logikusan. Egy kolozsvári szerzőpáros Kisfaludi-Bak Zsombor és Takács Petra Renáta az eloszlásfüggvények építészeti alkalmazását tekinti át, az ötletes témavezetést sok képpel és még több egyenlettel, levezetéssel támasztva alá, ez utóbbiak azonban nem mindig szolgálják a témán kívül álló olvasók számára az igazán eredeti kérdésselvetés jobb megértését.

A kötet végére két, a korábbiaktól viszonylag távolabb álló tanulmány került. Az újvidéki Vickó Krisztina egy, a műfogsor viselésével összefüggő tünetegyüttes, a kombinációs szindróma kiküszöbölését szolgáló célzott vizsgálatról számol be közérthető módon. Námesztovszki Zsolt szabadkai oktatásinfor-

matikus pedig a közösségi oldalak és hálózatok oktatási alkalmazhatóságáról, valamint az internet használatához elengedhetetlen kritikai felhasználói szemlélet oktatásáról vet fel fontos gondolatokat.

A könyv egészéről elmondható, hogy a fiatal szerzők tanulmányai összességében igen magas tudományos értéket képviselnek. Az írások hangvétele, megfogalmazása nem mindig egyenletes, azonban vannak olyan cikkek – főként a könyv első részében –, amelyek a legszélesebb közönség megszólítására, meggyőzésére törekszenek, míg akadnak szép számmal olyanok is, amelyek megelégszenek a kutatási eredmények szikár, szakmai bemutatásával, s nem kívánnak a nagyközönséghez is szólani.

A kötetet az angol nyelvű rezümék gyűjteménye után B. Varga Judit utószava zárja, amelyben a könyv szerkesztője egyebek mellett kiemeli, hogy a fiatal kutatók közül sokan olyan felvetéseket fogalmaznak meg – igen bátran és előremutatóan –, amelyek kortársaik vagy az utánuk jövő generáció számára hathatnak ösztönzően újabb vizsgálatokra.

Gózon Ákos

főszerkesztő

Élet és Tudomány

A kiadvány ingyenesen megrendelhető a collegiumtalentum.oktatasvezeto@edutus.hu címen.

Наукове видання

L I M E S

Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2014

Том І

Угорською, українською та англійською мовами

Видання перше

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Видавництво Валерія Падяка

вул. Гагаріна 14/3, Ужгород, 88006,

тел. (0312)-693132, моб. 0503726210

e-mail: padiak.valeri@gmail.com

www.padyak.com

Директор Л. ПАДЯК

Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 963 від 20.06.2002 р.

Коректура: **Г. Варцаба**

Верстка: **В. Товтін**

Обкладинка: k&p

Замовлення № 323. Підписано до друку 26.11.2014 р. Формат 60x84/8.
Папір офсет. Гарнітура: Times. Умовн друк. арк. 13,25. Тираж 250 прим.

Друкарня ТОВ «Папірус-Ф»
Ужгород, вул. Собранецька, 146/39